

تغییر اقلیم و بیمه

مهدی زارع
استاد پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی

در کمتر از یک سال گذشته از مرداد ۱۴۰۱ تا تیر ۱۴۰۲ در ایران سیل‌های ناگهانی مرگبار، خشک‌سالی ویران‌کننده محصولات کشاورزی، طوفان‌های گرد و غبار و موج گرما که دامی هوا را تا ۴۸ درجه سانتی‌گراد رسانده، همگی بحران‌های احتمالی ناشی از تغییرات اقلیمی است. در این بین آنچه اهمیت دارد این است که مردم آسیب‌پذیر کم‌کم جهانی می‌شوند. ایران یکی از چهار کشوری است که در کنار یمن، لیبی و اریتره، توافق‌نامه پاریس ۲۰۱۵ را برای مهار تغییرات اقلیمی تصویب نکرده است. تحریم‌ها و عدم مشارکت گسترده دولت در مورد مخاطرات محیط زیستی، آسیب‌پذیری شهروندان ایرانی را در برابر تبعات تغییرات اقلیمی و خسارات ناشی از این مخاطرات بیشتر کرده است. تغییرات اقلیمی یک چالش جهانی است که مخاطرات مادی را برای جامعه و اقتصاد به همراه دارد. پیامدهای آن به‌ویژه در مواجهه با مخاطرات فیزیکی، از نظر افزایش فراوانی و شدت سوانح طبیعی، مانند سیل، خشک‌سالی یا آتش‌سوزی، بیشتر و بیشتر آشکار می‌شود. در مورد اروپا، بررسی پوشش حفاظتی بیمه برای سوانح طبیعی نشان می‌دهد که در حال حاضر حدود یک چهارم کل خسارات اقتصادی ناشی از سوانح شدید اقلیمی و رویدادهای مرتبط با اقلیم بیمه شده است. اکنون به تدریج بیمه‌پذیری و قیمت‌گذاری ریسک‌های مرتبط با اقلیم به نگرانی‌های حیاتی برای بیمه‌گران و سیاست‌گذاران تبدیل می‌شود و در صورت عدم اتخاذ تدابیر متقابل، انتظار می‌رود شکاف حفاظتی افزایش یابد. در ضمن افزایش فراوانی و شدت سوانح طبیعی مرتبط با تغییرات اقلیمی می‌تواند پیش‌بینی دقیق احتمال خسارات آتی و قیمت‌گذاری مناسب محصولات بیمه را برای بیمه‌گران دشوارتر کند.

صنعت بیمه نقش منحصربه‌فردی در مقابله با تغییرات اقلیمی با انعطاف‌پذیری بیشتر جامعه و اقتصاد بر اقلیم دارد. بیمه‌گران می‌توانند محصولات بیمه‌ای نوآورانه‌ای ایجاد کنند که مشوق پیشگیری از مخاطرات مرتبط با اقلیم باشد، برای مثال از طریق ارائه حق بیمه کمتر به بیمه‌گذارانی که اقدامات سازگارانه مرتبط با اقلیم را اجرا می‌کنند. چنین اقداماتی مانند درهای ضد سیل یا سامانه‌های هشدار زودهنگام می‌تواند مخاطرات فیزیکی بیمه‌گذار و خسارات بیمه‌شده را کاهش دهد. بنابراین اقدامات سازگاری می‌تواند ابزاری کلیدی برای حفظ عرضه آتی محصولات بیمه با پوشش در برابر مخاطرات مرتبط با اقلیم و کمک به کاهش شکاف حفاظتی بیمه‌ای مرتبط با اقلیم در اروپا باشد.

تغییرات اقلیمی صنعت بیمه را بی‌ثبات می‌کند، قیمت‌ها را افزایش می‌دهد و بیمه‌گذاران را از بازارهای پرخطر بیرون می‌کشد. تغییرات اقلیمی عدم اطمینان را به صنعتی که مبتنی بر پیش‌بینی ریسک است تزریق می‌کند و بحران اعتماد درباره توانایی پیش‌بینی ضرر ایجاد می‌کند. شرکت‌های بیمه انکلیبی که به بیمه‌گران کمک می‌کنند تا خسارات فاجعه‌بار را بپردازند، از مناطق پرخطر، به‌ویژه در پهنه‌های پرریسک و با سابقه آتش‌سوزی و سیل خارج شده‌اند. ایالات متحده در سال ۲۰۰۸ بیش از حد در معرض ریسک واک مسکن قرار داشت و امروزه بیش از حد در معرض ریسک اقلیمی قرار دارد. طوفان‌ها و آتش‌سوزی‌های بزرگ بازارهای بیمه را در فلوریدا، لوئیزیانا و کالیفرنیا به بحران کشانده‌اند و باعث تضعیف شرکت‌های بیمه در سایر ایالت‌های غربی مانند کلرادو و اورگان شده‌اند. بیمه‌گران دولتی فلوریدا در دسامبر ۲۰۲۲ هشدار دادند که طوفان ایان به‌طور قابل توجهی ذخایر آن را تخلیه کرده است و اگر طوفان بزرگ دیگری خسارت‌های هنگفتی ایجاد کند، ممکن است هزینه اضافی را بر میلیون‌ها

بیمه‌گذار در ایالت تحمیل کند. مخاطرات فزاینده ناشی از تغییرات اقلیمی و افزایش هزینه‌های بیمه انکلیبی باعث شده است که بیمه‌گذاران حق بیمه‌ها را افزایش دهند و از بازارها خارج شوند و صاحب‌خانه‌ها را با انتخاب‌های کمتر، حفاظت کمتر و مشکلات مالی بیشتر رها کنند. وقتی شرکت‌های بیمه فروش بیمه‌نامه‌ها را در یک منطقه متوقف می‌کنند، می‌تواند باعث ایجاد اثرات موجی شود که کل جوامع را به خطر می‌اندازد و یک ماریپیج سقوط ایجاد می‌کند که بیرون آمدن از آن دشوار است. این ماریپیج ممکن است به تدریج رخ دهد، اما احتمال دارد بازارهای ضعیف به‌سرعت از طریق بحران اعتماد ناشی از یک رویداد سقوط کنند.

بیمه‌گران چگونه با «ناهنجاری‌های اقلیمی» ناشی از تغییرات اقلیمی که پیش‌بینی طوفان‌ها و سایر رویدادها را سخت‌تر می‌کند، برخورد می‌کنند؟ مدل‌های قدیمی که با نگاه به گذشته توسعه داده شده‌اند، به اندازه مدل‌هایی که برای تغییر اقلیم باید توسعه داده شوند، ارزشمند نیستند. شرکت‌های بیمه با چالش دوگانه پرداختن به مخاطرات فزاینده تغییرات اقلیم و تغییر مقررات صنعت مواجه هستند. تناوب و شدت فزاینده رویدادهای شدید مرتبط با اقلیم - از آتش‌سوزی‌های جنگلی در کوه‌های زاگرس ایران و در ایالات متحده و کانادا در سال ۲۰۲۳، امواج گرمای ثبت‌شده در اروپا در فصل‌های تابستان از ابتدای سده بیست‌ویکم تاکنون، تا سیلاب‌های سراسری در ایران در بهار ۱۳۹۸ - کانون توجه نظارتی روشن‌تری را در مورد مخاطرات بیمه و تغییرات اقلیمی روشن کرده است. آسیب احتمالی ناشی از تغییرات اقلیمی می‌تواند به همان شدتی باشد که پیامدهای ناشی از بحران وام مسکن در آمریکا منجر به بحران مالی ۲۰۰۸ شد.

عدم قطعیت ذاتی تغییر آب‌وهوا، همراه با تنوع و افزایش فراوانی مخاطرات ممکن است داده‌های زبان تاریخی را که مدل‌های فاجعه بر آنها تکیه می‌کنند، برای پیش‌بینی‌های زبان آتی کمتر مفید تشخیص دهد. بعضی از بیمه‌گران و بیمه‌گران انکلیبی در حال حاضر به‌طور فعال با جامعه علوم اقلیمی کار می‌کنند تا در مورد آخرین داده‌ها و پیشرفت‌های کنترل خسارات به‌روز بمانند. تجزیه و تحلیل‌های پیشرفته می‌تواند به شرکت‌ها کمک کند تا سوابق اقلیمی تاریخی، داده‌های دارای بیمه‌شده و فرضیات مربوط به شرایط اقلیمی آینده را برای بهبود ارزیابی کنند. انتخاب ریسک و قیمت‌گذاری تقویت مدل‌های تغییر اقلیم با داده‌های بزرگ/اطلاعات شبکه‌های اجتماعی و تحلیل‌های پیش‌بینی‌کننده نیز پتانسیل زیادی برای گسترش چشمگیر ملاحظات ارزیابی ریسک دارد.

شرکت‌های حمل‌ونقل با درس‌هایی از بیمه مبتنی بر استفاده در کسب‌وکار خودرو، می‌توانند مشوق بیمه‌گذارانی باشند که در کاهش مخاطرات مرتبط با اقلیم و محدود کردن ادعاهای مربوطه از طریق اقدامات سازگاری سرمایه‌گذاری می‌کنند. مشوق‌ها می‌تواند شامل تخفیف در حق بیمه یا کمک مالی به بیمه‌گذاران باشد. بیمه‌گران انفرادی همچنین می‌توانند از تلاش‌های کل صنعت برای آموزش بیمه‌گذاران و قانون‌گذاران در مورد چگونگی تقویت املاک در برابر حوادث اقلیمی شدید استفاده کنند و از آنها حمایت کنند.

بیمه‌گران می‌توانند با شرکت‌های پیمانکاری ساخت‌وساز همکاری نزدیک‌تری داشته باشند تا از توسعه در مناطق پرخطر جلوگیری کنند. به‌طور مشابه، طراحی ساختمان و مصالح مورد استفاده برای توسعه باید بتواند در برابر تهدیدات اقلیمی در آن منطقه تاب‌آور باشد. مقاوم‌سازی خانه‌ها برای مقاوم‌تر کردن خانه‌ها در برابر سوانح طبیعی می‌تواند از طریق برنامه‌های دولتی تشویق شود. به‌طور خلاصه، به‌جای اینکه حق بیمه‌ها غیرقابل استطاعت باشد، که می‌تواند منجر به افزایش تعداد بیمه‌شدگان شود، بیمه‌گران به‌طور فعال با سازمان‌های اداری برای توسعه پیشگیرانه و تطبیقی همکاری می‌کنند.

یادداشت

نقش بیمه‌های بازرگانی در مردمی کردن اقتصاد

علی بنیادی نائینی
معاون طرح و توسعه بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران

تسهیل ورود سرمایه و توان مردم به عرصه اقتصاد را می‌توان به‌عنوان مردمی‌کردن اقتصاد تعریف کرد که از این منظر راهکارهایی را می‌توان پیشنهاد و تصویر کرد.

توسعه بخش خصوصی و واگذاری امور به مردم: توسعه حضور مردم در عرصه بیمه‌گری از طریق زیاد شدن تعداد شرکت‌های بیمه‌ای غیردولتی و خصوصی به سبب بازکردن فضا برای تولید بخش خصوصی و افزایش تعداد سایر بازیگران همچون شرکت‌های ارزیابی خسارت ضرورت دارد. لازم به ذکر است که در حال حاضر حدود ۲۶ درصد از سهم بازار بیمه کشور در اختیار تنها شرکت دولتی بیمه‌ای کشور است.

کنترل نقدینگی با مدیریت خود مردم: در این راستا می‌توان به توسعه بیمه‌های زندگی و مدیریت اعتبارات خرد در اختیار مردم در قالب خرید بیمه‌نامه‌های زندگی و مستمری اشاره کرد. البته ایجاد انگیزه لازم برای آحاد جامعه و ایجاد جاذبه برای این نوع بیمه‌نامه همچون اتصال به صندوق طلا و سایر دارایی‌های مالی می‌تواند راهگشا باشد.

توسعه فعالیت‌های مولد توسط صنعت بیمه: از آنجایی که کنترل تورم با استفاده از ابزاری همچون کاهش نقدینگی ممکن است رشد تولید در کشور را دچار کند، بنابراین انجام اقداماتی که نقطه بهینه عدد تورم و نرخ رشد تولید را هدفگذاری کند ضروری است. صنعت بیمه با توسعه محصولات نوین بیمه‌ای، ضمن مدیریت نقدینگی خرد در اختیار مردم می‌تواند با سرمایه‌گذاری حق بیمه تولیدی در حوزه‌های مولد و دانش‌بنیان به مردمی‌سازی اقتصاد کمک کند.

تامین مالی پروژه‌های کلان و حیاتی کشور: نظام‌های تأمین مالی در دنیا در قالب بازار بدهی (متجلی در بانک‌های توسعه‌ای و تجاری) بازار سرمایه (متجلی در بازار بورس و اوراق بهادار) و بازار بیمه (متجلی در انواع شرکت‌های بیمه‌ای) شکل می‌گیرد. البته انجمن بین‌المللی ناظران بیمه‌ای (IAIS) در قالب اصول اساسی ۱۵ (ICP۱۵) ویژگی‌هایی را برای این نوع سرمایه‌گذاری الزامی دانسته است از جمله نقدپذیری، تنوع‌پذیری و امنیت. چراکه سرعت عمل شرکت‌های بیمه در پرداخت خسارات به مردم جزء اصول اساسی بیمه‌گری است. البته استفاده از نظام‌های تأمین مالی جمعی یا تأمین مالی زنجیره‌ای در تعامل با سیستم بانکی بسیار ضروری به نظر می‌رسد.

معرفی بازیگران جدید و توجه به مقیاس‌های کوچک در اقتصاد: بهادادن به بازرگانی همچون شرکت‌های دانش‌بنیان، فناوری و خلاق یا ایجاد زیرساخت‌هایی برای ایجاد شرکت‌های کارآگاهی بیمه‌ای برای بررسی و کاهش میزان تقلبات ضروری است. همچنین ایجاد تشکلهای صنفی رسمی برای سایر بازیگران با هدف ایفای نقش جدی ایشان در تصمیم‌سازی‌ها در صنعت بیمه برای شبکه فروش، شرکت‌های ارزیابی خسارت و اکتوئران رسمی اجتناب‌ناپذیر است. استفاده از ظرفیت تعاونی‌ها نیز بسیار حائز اهمیت است.

توسعه تعاملات بین‌المللی: توجه به بازارهای جدید به‌ویژه استفاده از ظرفیت انکلیبی با واگذاری و یا قبولی از شرکت‌های بیمه کشورهای همسایه و همسو با ایران و طراحی محصولاتی همچون محصولات تکافولی ضرورت دارد. در این راستا پیشنهاد می‌شود با تأسیس شرکت انکلیبی ملی/فراگیر و با انتقال ریسک از صنعت بیمه و به‌ویژه از بیمه مرکزی به یک نهاد مالی، غیردولتی، منسجم، بزرگ و مردمی با سهامداری سایر نهادهای مالی غیربیمه‌ای و مردم شریف بتوان تعاملات بین‌المللی را افزایش داد.

توسعه فناوری و نوآوری در صنعت بیمه: توسعه اعتماد مردم به صنعت بیمه نقطه شروع مشارکت مشتاقانه آنها در عملیات بیمه‌گری و نهایتاً ارتقای ضریب نفوذ بیمه است. اگرچه تلاش‌های مناسبی برای تسریع در فرایند خدمت‌رسانی به مردم انجام شده است اما ذکر این نکته ضروری است که هر چه صنعت بتواند خدمات خویش به مردم را به‌طور دقیق، شفاف و سریع انجام دهد بازگشت مجدد مردم به سمت شرکت‌های بیمه‌ای را شاهد خواهیم بود. در این راستا استفاده از ابزار فناوری در عملیات بیمه‌گری به‌ویژه در مرحله پرداخت خسارت بسیار حائز اهمیت است. رفع ناترازی در توسعه فناوری و نوآوری در مراحل مختلف عملیات بیمه‌گری از محاسبه ریسک تا فروش و ارزیابی خسارت و پرداخت خسارت و نیز مدیریت ریسک توسعه فناوری‌های نوظهور بسیار اساسی است.